

Відгук

офіційного опонента

на дисертацію Ірини Станіславівни П'ятницької-Позднякової
«Музичне мовлення в семіозисі художньої культури України ХХ
століття», подану на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства
за спеціальність 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Наразі розвиток мистецтвознавчого знання відбувається у мейнстрімі міждисциплінарності та поліметодології, що обумовлює його наповнення новими концептами, моделями, контентами та ракурсами репрезентації. Музичні практики, які є специфічною реалізацією суб’єкта у процесі мовлення, стали процесом виробництва смыслів у просторі культури від первісних часів, як це, зокрема, засвідчує відкритий на території України Мезинський комплекс музичних інструментів доби палеоліту, ретельне дослідження якого дозволили дійти висновку про освоєння двох форм музичної орієнтації – ритму і ладу, що складають основу гармонії, паралельно із розвитком мови (С. Бібіков). Тобто, на рівні артефактів маємо фіксацію становлення людини як Homo Cultural за сприяння музичного мистецтва, що робить дослідження музичного мовлення вкрай актуальним у модусі історії та теорії культури. Ще від початку XVIII ст. розуміння мовленнєвої природи музики набуло не лише риторичного, а й теоретичного осмислення у різних ракурсах: музика як мова (музична філософія) та мова музики (музична семіотика), як це слушно зазначено у представлений дисертаційній роботі (с. 89).

Нині теоретичне музикознавство включене у загальний контекст культурологічного знання, що обумовлює та легітимізує універсалізацію понятійного апарату гуманітарного профілю, сприяє подальшому розвитку аналітичного інструментарію у розмаїтті відповідних методів. Плідним у цьому аспекті виявився семіотичний підхід, що виявляє схожість/відмінність

різних семіотичних систем у просторі культури; стосовно музикознавства досліджує перехід системи знаків з музичної мови на рівень музичного мовлення, зокрема у творчості окремих композиторів сучасної України (XX ст.), що робить дисертаційне дослідження І. С. П'ятницької-Позднякової актуальним, зокрема й у сенсі дешифрування смислів вітчизняної культури. Тож, знакова природа музичного мистецтва обумовлює включення музичного мовлення у більш широке методологічне поле, що працює зі зчитуванням знаків: вербальних, невербальних, візуальних. Адже у музичному дискурсі (аналітичному, виконавському) відбувається декодування смислового виміру музичного тексту на мікрорівні (елементарних знаків) та макрорівні (складних структур). Авторкою запропоновано комплексний погляд на поняття музичний текст як підсистему єдиного культурного тексту. Загалом, «... з таких позицій музично-мовна свідомість особистості композитора стає своєрідним етнокультурним концептом, в якому акумулюється мисленнєвий досвід певного історико-культурного часу та відзеркалюється його музично-знаковий образ. Відбувається своєрідна кристалізація інтонаційно-смислових зв'язків між суб'єктним внутрішнім світом особистості та звуковою картиною світу» (с. 83). Отже, поняття «знак», «текст», «дискурс» всебічно відрефлексовано з позиції лінгвістики та мистецтвознавства у процесі дослідження специфіки музичного мовлення, що становить авторський внесок у розвиток культурологічного знання.

У 1-му розділі дисертаційного дослідження здійснено компаративний аналіз музичного мовлення з огляду на дихотомію «мова-мовлення» у міждисциплінарному вимірі; виявлено спільне та відмінне на рівні знакових та семіотичних систем.

У 2-му розділі обґрунтовано авторську концепцію музичного мовлення як семіотичного простору на підставі всебічного аналізу теоретичних праць провідних дослідників у царині семіотики (зокрема, проаналізовано відмінні

підходи до визначення понять «знак», «символ» дуалістом Ф. де Соссюром та тріадологом Ч. Пірсоном). Музичний семіозис репрезентовано як процес смыслоутворення, що містить ієрархічні – граматичний, аксіологічно-смисловий та дискурсивний рівні, складну структурованість музичного тексту, у контексті якого функціонують різні типи знаків. Музичний знак мислиться автором як операціональне поняття, що включає музичне мовлення у культурологічну парадигму, актуалізує культурну семантику, тлумачення сенсу і значення у кроскультурній комунікації.

У межах 3-го розділу здійснено апробацію висунутих теоретичних положень у музичних творах українських композиторів М. Скорика, І. Карабиця, В. Птушкіна, В. Сильвестрова, В. Польової – з позиції семіотичного підходу, що дозволило автору виокремити знаково-символічні структури на дотекстовому, текстовому і позатекстовому рівнях смыслоутворення (Автореферат, с. 17).

Висновки дослідження є достатньо обґрунтованими і відповідають поставленим завданням.

Приймаючи пропоновану концепцію, щодо музичного мовлення у контексті семіозису як процесу смылоутворення, й, підтримуючи дослідницькі здобутки авторки дисертації у розробці даної концепції, все ж варто навести декілька зауважень, які, на нашу думку, дозволяють показати дещо ширший, ніж це вдалося І. С. П'ятницькій-Поздняковій, потенціал заявленої теми:

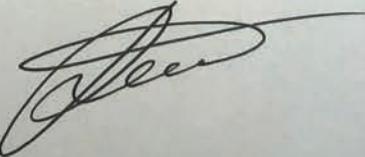
- у методологічному плані, дисеранткою вірно обране поняття «науковий підхід» (семіотичний, музикознавчий – с. 18), що є більш об'ємним, ніж відповідний «науковий метод», проте, на нашу думку, серед заявлених методів бракує спеціалізованого – компаративного, адже наявний порівняльно-історичний метод (с. 19) є більш загальним та кореспондує до діахронічного плану сприйняття, натомість, результативним для даного дослідження є саме компаративний метод,

має безперечну наукову новизну, теоретичну і практичну значущість. Всі положення й висновки дисертації відповідають поставленій меті і завданням роботи, мають виважений і достовірний характер. Монографія і автореферат структурно й змістово корелують з текстом дисертації, адекватно репрезентують основні ідеї та результати дослідження.

Ретельність проведеного дослідження, презентація як його теоретичного, так і практичного значення спонукали дослідницю до широкої апробації основних положень докторської дисертації, що дістало відбиток у 36-ти статтях у фахових виданнях й тематичних збірках та оприлюднення на 16-ти наукових конференціях.

Робота, що виконана у модусі міждисциплінарності, містить у собі значний дослідницький потенціал для розвитку мистецької культуросфери України. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство), за якою вона подана до захисту.

Отже, на думку опонента, дисертація І. С. П'ятницької-Позднякової «Музичне мовлення в семіозисі художньої культури України ХХ століття» відповідає пп. 10, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що дає підстави для присудження автору наукового ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство).

/ Демчук Руслана Вікторівна,

доктор культурології,

доцент кафедри культурології
факультету гуманітарних наук,

Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

